

פרשת בשלח תשס"ח

רש"י

צ'אלס – בחזקים, כמו (יחזקאל יז יג) ואת אילי הארץ לקח, (תהלים כב כ) אילותי לעזרתי חושה: נורא תהלות – יראוי מלהגיד תהלותיו פן ימעטו, כמו שכתוב (שם סה ב) לך דומיה תהלה:

שמות פרק טו פסוק יא

מִי כְּמֹכָה בְּאֵלֶם ה' מִי כְּמֹכָה נְאֻדָר בְּקֶדֶשׁ נִרְאָה תְהִלַּת עֲשֵׂה פְלֹא:

רמב"ן

נורא תהלות – יראו מלהגיד תהלותיו פן ימעטו, כמו לך דומיה תהלה (תהלים סה ב). לשון רש"י. וגם ר"א פירש כי כל המהללים יראים להלל שמו, כי מי ישמיע כל תהלתו, והם חייבים להלל שמו כי הוא לבדו עושה פלא. ולפי דעתי כי טעם נורא תהלות שהוא נורא בתהלות, כי יעשה דברים נוראים ומתהלל בהם, שעשה נקמות בעוברי רצונו והושיע בהם את עבדיו, והנה הוא בזה נורא ומהולל מאד. ובעבור כי מלכי ארץ נוראים בעשק ונלוז, אמר כי ה' הוא נורא בדברים אשר הוא מהולל בהם. וכן לך דומיה תהלה על דרך הפשט התוחלת לך תהלה, כי כל המיחלים לך יפיקו רצונם ויהללו שמך בציון וישלמו שם את נדרם אשר נדרו בעת צרתם, מלשון אך לאלהים דומי נפשי כי ממנו תקותי (תהלים סב ו), וידום השמש וירח עמד (יהושע יג י). וכן אך אל אלהים דומיה נפשי, מיחלת. כך נראה לי. ואחרים שמעתי אומרים, לך משתתקת התהלה כי לא תשיג תהלה לפעליך הגדולים והנוראים, מלשון ולילה ולא דומיה לי (תהלים כב ג), ויהיה טעם אלהים בציון (שם סה ב), האלהים אשר בציון, כלומר השוכן שם. והנכון מה שאמרנו:

מסכת מגילה דף יח ע"א

וכי מאחר דמאה ועשרים זקנים, ומהם כמה נביאים, תקנו תפלה על הסדר, שמעון הפקולי מאי הסדיר? – שכחום וחזר וסדרום. מכאן ואילך אסור לספר בשבחו של הקדוש ברוך הוא, דאמר רבי אלעזר: מאי דכתיב (תהלים ק"ז) מי ימלל גבורות ה' ישמיע כל תהלתו, למי נאה למלל גבורות ה' – למי שיכול להשמיע כל תהלתו. אמר רבה בר בר חנה אמר רבי יוחנן: המספר בשבחו של הקדוש ברוך הוא יותר מדאי – נעקר מן העולם, שנאמר: (איוב ל"ז) היספר לו כי אדבר אם אמר איש כי יבלע. דרש רבי יהודה איש כפר גבוריא, ואמרי לה איש כפר גבור חיל: מאי דכתיב (תהלים ס"ה) לך דמיה תהלה – סמא דכולה משתוקא. כי אתא רב דימי אמר: אמרי במערבא: מלה – בסלע, משתוקא – בתרין.

Rabbi Shalom Carmy is professor of Bible, Philosophy, and Jewish Thought at Yeshiva University in New York, and the editor of *Tradition: A Journal of Orthodox Jewish Thought*. He is delivering this week's Parsha Shiur as part of the intensive week he is spending in Jerusalem, mentoring and teaching at ATID, as our 2008 Scholar-in-Residence. **Rabbi Carmy's essays can be sampled at:** www.atid.org/resources/carmy.asp

מסכת ברכות דף לג ע"ב

ההוא דנחית קמיה דרבי חנינא, אמר: האל הגדול הגבור והנורא והאדיר והעוז והיראוי החזק והאמיץ והודאי והנכבד. המתין לו עד דסיים, כי סיים אמר ליה: סיימתיהו לכולהו שבחי דמרדך? למה לי כולי האי? אגן הני תלת דאמרינן – אי לאו דאמרינהו משה רבינו באורייתא, ואתו אנשי כנסת הגדולה ותקנינהו בתפלה – לא הוינן יכולין למימר להו, ואת אמרת כולי האי ואזלת! משל, למלך בשר ודם שהיו לו אלף אלפים דינרי זהב, והיו מקלסין אותו בשל כסף, והלא גנאי הוא לו! ואמר רבי חנינא: הכל בידי שמים – חוץ מיראת שמים, שנאמר (דברים י'): ועתה ישראל מה ה' אלהיך שואל מעמך כי אם ליראה. אטו יראת שמים מילתא זוטרתא היא? והאמר רבי חנינא משום רבי שמעון בן יוחי: אין לו להקדוש ברוך הוא בבית גנזיו אלא אוצר של יראת שמים, שנאמר: (ישעיהו ל"ג) יראת ה' היא אוצרו! – אין, לגבי משה מילתא זוטרתא היא. דאמר רבי חנינא: משל, לאדם שמבקשים ממנו כלי גדול ויש לו – דומה עליו ככלי קטן – קטן ואין לו – דומה עליו ככלי גדול.

Maimonides, *The Guide of the Perplexed* I: 59 (trans. S. Pines)

As everyone is aware that it is not possible, except through negation, to achieve an apprehension of that which is in our power to apprehend and that, on the other hand, negation does not give knowledge in any respect of the true reality of the thing with regard to which the particular matter in question has been negated — all men, those of the past and those of the future, affirm clearly that God, may He be exalted, cannot be apprehended by the intellects, and that none but He Himself can apprehend what He is, and that apprehension of Him consists in the inability to attain the ultimate term in apprehending Him. Thus all the philosophers say: We are dazzled by His beauty, and He is hidden from us because of the intensity with which He becomes manifest, just as the sun is hidden to eyes that are too weak to apprehend it. This has been expatiated upon in words that it would serve no useful purpose to repeat here. The most apt phrase concerning this subject is the dictum occurring in the *Psalms* (65:2), *Silence is praise to Thee*, which interpreted signifies: silence with regard to You is praise. This is a most perfectly put phrase regarding this matter. For of whatever we say intending to magnify and exalt, on the one hand we find that it can have some application to Him, may He be exalted, and on the other we perceive in it some deficiency. Accordingly, silence and limiting oneself to the apprehensions of the intellects are more appropriate — just as the perfect ones have enjoined when they said (Ps. 4:5): *Commune with your own heart upon your bed, and be still. Selah.*

הרב יצחק הוטנר, פחד יצחק – פוס, מאמר א

ב. התחלתם של דיבורים הללו מושרשת היא כמאמרו של דוד המלך ע"ה, "אספרה כל תהלתך". ויעוין שם במפרשים שנדחקו הרבה בפסוק זה עד שמחמת הדחק החליטו כי האי, "כל" תהלתך הוא לאו דוקא. כי הרי סיוס שבחיו של מקום נמנע הוא בהחלט. אמנם לפי דעתנו מתפרשת היא תיבת, "כל" בכאן כפי פשוטה ממש. ומהלך הדברים כך הוא: מצינו בתנ"ך שבחים של מעלה בצורת דימוי של משלים, כגון, "יושב בשמים" דימוי לשבח הרוממות, "אריה" דמוי לשבח הגבורה, וכדומה. וכתב על זה הגר"א כי העדיפות הנמצאת בכיטוי, "יושב בשמים" יותר מאשר כאמירת השבח, "מרומם" עצמו, היא בזה כי הגבלת השבח הנמצאת בתואר, "מרומם" איננה נמצאת בתאר, "יושב בשמים". והיינו כי עצם שבח הרוממות, יתכן שאינו אלא בגדר כלי הכסף של המלך במקום שבאמת יש לקלוטו בכלי זהב. וקילום הכסף לגבי קילום הזהב הגבלת השבח היא, מפני שהשטמת קילום הזהב, אי אפשר לפרשה כי אם בתורת הגבלה בגופו של שבח. מה שאין כן בתואר, "יושב בשמים", אין כאן משום הגבלת השבח כל עיקר, שמכיון שהתואר בא בציור תמונה מוחשית, הרי השטמת קילום הזהב ניתנת להתפרש מצד הגבלת הכוח למצוא תמונה מוחשית לקילום זה. במקום שהקילום הוא בתואר מופשט מבלי תמונה, הרי הוא משמש גבול לעצם השבח; ואילו במקום שהקילום בא בציור של תמונה, הרי אין כאן אלא הגבלה במציאותה של התמונה — באין ההגבלה נוגעת כלל בגופו של השבח.

ג. מתוך דבריו הללו של הגר"א למדים אנו כמה יפה כוחם של משלים לגבי שבחיו של מקום. ונמצא דהסך הכל של המשלים והציורים והתמונות שניתנו להמצא בכלליות העולמות הוא הגבול של היתר השמעת שבחיו של מקום, באין חשש ופחד מהמעטת הדמות הלילה. אכן מי הוא זה אשר ימלא לבו אותו לומר כי בידו למצות את מלוא השפע של הציורים והתמונות והמשלים המתפשטים במרחבי כלליות העולמות? — מכל היקום כולו, רק לב אחד מוכשר לזה: לבבה של כנסת ישראל. "עם זו יצרתי לי תהלתי יספרו". סוד היצירה של העם הזה הוא סיפור תהלתו של מקום. וממילא כל ענין שיתכן לו לשמש משל לקילום של מעלה — בעל כרחו שיתפוס מקום בלבבו של העם הזה. וזו היא מדרגתו של דוד המלך ע"ה אשר בנוגע לשבחיו של מקום, לכונו הוא לבבה של כנסת ישראל. זה הוא פירושה הפשוט של המלים: "נעים זמירות ישראל". כלומר, מכיון שכל הענינים אשר יתכן להם לשמש למשלים בשבחיו של מקום, תופסים הם מקומם בלב זה, הרי ממילא שהלב הזה הגיע עד גבול תכלית המותר בקילוסו של מקום. "זמירות" — קילוסים. "נעים זמירות ישראל". והיינו שדוד המלך ע"ה מפרש ומגדיר את עצמותו דוקא בפסוק זה של, "אספרה כל תהלתך". וההדגשה היא כאן דוקא על "כל" בפשוטו; כלומר — כל שטח היתר של השמעת שבחיו של מקום משתרע הוא בלבבו. ולא עוד אלא שכל יחיד ויחיד מישראל שנפשו מתרוממת בקרבו מתוך אמירת שירות ותשבחות, הרי הוא צריך לכלול את עצמו עם השליח צבור של כלליות כנסת ישראל, בכדי לתפוס מקום על ידי כך בשטח היתר הנ"ל.